ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

УДК 332.122:338.43(1-22):330.342.146

JEL G32, R38, Q14

Фінансова стійкість громад як основа розвитку соціальної інфраструктури сільських територій

Головашенко Ю.В.

Білоцерківський національний аграрний університет

Головашенко Ю.В. E-mail: yurii.holovashchenko@btsau.edu.ua

Головашенко Ю.В. Фінансова стійкість громад як основа розвитку соціальної інфраструктури сільських територій. Економіка та управління АПК. 2025. № 1. С. 180–193.

Golovashenko Yu. Financial stability of communities as the basis for the development of strong territories social infrastructure. AIC Economics and Management. 2025. № 1. PP. 180–193.

Рукопис отримано: 28.03.2025 р.
Прийнято: 11.04.2025 р.
Затверджено до друку: 22.05.2025 р.

doi: 10.33245/2310-9262-2025-197-1-180-193

У статті розглянуто питання щодо впливу фінансової стійкості територіальних громад на забезпечення стабільного функціонування та розвитку соціальної інфраструктури сільських територій. Метою дослідження є проведення аналізу фінансової стійкості територіальних громад та визначення її впливу на розвиток об'єктів соціальної інфраструктури сільських територій та розроблення пропозицій щодо покращення фінансового забезпечення соціальної сфери.

Узагальнено поняття фінансової стійкості громад та виділено чинники зовнішнього та внутрішнього середовищ, які на неї впливають. Аргументовано, що фінансову стійкість доцільно розглядати в аспекті спроможності впливати на розвиток соціальної інфраструктури населених пунктів, у результаті чого досягається розвиток та модернізація об'єктів соціальної інфраструктури та підвищення якості життєдіяльності жителів сільських територій.

Виявлено, що 495 ТГ країни (або 34,4 % від загальної їх кількості) мають високий рівень фінансової стійкості, 314 ТГ (21,8 %) – оптимальний, 200 (13,9 %) – задовільний, 247 (17,2 %) – низький, а 182 ТГ (12,6 %) – критичний. Розраховано, що у 38 % громад з високою фінансовою стійкістю не проходили бойові дії, а на території 21 % відбувалися.

Виділено громади, які мають критичну фінансову стійкість (35 % із областей у зоні бойових дій). Встановлено, що складний процес фінансового забезпечення спостерігається у Закарпатській області, де 69 % громад увійшли до групи із незадовільною та критичною фінансовою стійкістю, в Чернівецькій області таких ТГ 61,5 %, Івано-Франківській – 51,6 %, Тернопільській – 40 %, а у Волинській – 37 %, що є доказом незадовільної роботи з управління органів місцевого самоврядування.

Доведено, що більшість ТГ адаптувалися до сучасних умов і переважно мають фінансову спроможність для фінансування видатків на розвиток громади, підтримку ЗСУ, проведення заходів з оборони громади, підтримки ВПО та подолання наслідків збройної агресії рф. Розраховано, що високі суми видатків на культуру, фізкультуру і спорт у розрахунку на одного жителя у 2023 р. витрачали громади Полтавської області – 669 грн, Київської – 546, Сумської – 564 та Кіровоградської – 539 грн, що обмежує розвиток соціальної інфраструктури. Однак у частково окупованих областях видатки за цією статтею були найнижчими, що цілком логічно, оскільки забезпечення повноцінного функціонування громад там є практично неможливим.

Доведено, що найвищими видатками на культуру, фізкультуру і спорт на одного жителя, а саме 1320 грн, відзначилися ТГ сьомої групи, які також забезпечили високі видатки на утримання апарату управління на 1 жителя – 3159 грн, що свідчить про мотивацію результативності органів місцевого самоврядування. Водночас перша та друга групи ТГ забезпечили у 2023 р. виплати на культуру, фізкультуру та спорт на одного жителя лише у обсязі, відповідно, 45 та 161 грн, що становить 3,4 та 12,2 % аналогічного показника першої групи громад. Отже, у проблемних громадах соціальна інфраструктура перебуває у критичному стані, можливості повноцінного її функціонування та оновлення відсутні, що вимагає використання такими ТГ інструментів антикризового менеджменту та передбачає запровадження дієвої державної та регіональної підтримки.

Ключові слова: фінансова стійкість, територіальні громади, соціальна інфраструктура, видатки та надходження бюджету, видатки на культуру, фізкультуру і спорт.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Важливість сільської інфраструктури для забезпечення добробуту сільського населення та країни в цілому, а також особливий міжгалузевий і міжтериторіальний характер процесів її розвитку вимагають посиленої уваги до вирішення існуючих проблем. У довоєнний період розвиток інфраструктури в окремих сільських громадах характеризувався позитивними тенденціями в бік скорочення соціальної нерівності в умовах життя та діяльності сільських жителів. Однак збройна російська агресія проти України, збільшення кількості територій, що потребуватимуть відновлення, а отже, масштабної державної підтримки, знищення і значні пошкодження інфраструктури та її невідповідність потребам людини, різкі просторові і структурні зміни в економіці, втрата людського капіталу, прискорення депопуляції зумовили істотне погіршення доступності сільського населення до соціальних послуг [1-3].

Одним із елементів ресурсного забезпечення діяльності місцевого самоврядування, необхідним для підтримки функціонування та розвитку соціальної інфраструктури, є фінансове забезпечення. У нинішніх умовах функціонування територіальних громад відчувається нестача фінансових ресурсів, що не дозволяє місцевому самоврядуванню істотно впливати на розвиток соціальної інфраструктури сільських територій. Зазначимо, що під стійкістю територіальних громад у найбільш загальному розумінні розглядають їх спроможність адаптуватися до кризових явищ та викликів [4], що можливо забезпечити за умови налагодження системи ідентифікації та оцінювання ризиків а також стратегічного і тактичного планування у сфері забезпечення стійкості громад [5].

Очевидно, що фінансове забезпечення соціальної інфраструктури сільських територій залежить від численних чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ, серед яких слід виділити такі їх групи: економічні; демографічні; інституційно-управлінські, соціальні та екологічні [6-8]. Серед економічних чинників слід виділити такі показники: обсяги виробництва сільськогосподарської продукції та агропродовольства на рівні сільських території, диверсифікацію виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств, види підприємницької діяльності населення та податкову базу, які визначають обсяги податкових надходжень до бюджету громади. Подібну думку знаходимо у дослідженнях вітчизняних науковців, які наголошують на необхідності сприяння створенню у сільській території потужного сільськогосподарського виробництва та диверсифікованої економіки, що забезпечить позитивну динаміку доходів, податкових надходжень та, відповідно, скоротить залежність від позикових джерел фінансування [9].

Серед демографічних чинників, що впливають на фінансову безпеку громад, доцільно виділити такі як чисельність населення та його вікову структуру, рівень зайнятості населення та інші [10]. Безперечно, зростання чисельності населення зумовлює підвищення споживчого попиту на соціальні послуги, що, відповідно, буде вимагати збільшення видатків на утримання соціальних інфраструктурних об’єктів. Водночас у випадку, якщо відбувається скорочення чисельності населення сільської території, збільшення частки осіб старшого та похилого віку впливає на скорочення податкових надходжень до бюджету громади та зниження фінансової стійкості громади.

Інституційно-управлінські чинники включають документи нормативно-правового забезпечення, адміністративну спроможність, прозорість, інформаційно-аналітичне забезпечення менеджменту місцевого самоврядування, результативність управлінських рішень, що сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості сільської території та фінансовій стійкості громади [12]. Щодо інформаційно-аналітичного забезпечення менеджменту на рівні територіальної громади, то існує необхідність запровадження в їх практику прийняття управлінських рішень із урахуванням принципів ESG [13], що сприятиме формуванню нового підходу до розвитку соціальної сфери на основі гармонізації соціальних, екологічних та економічних рішень.

У групі соціальних та екологічних чинників важливу роль у досягненні фінансової стійкості громади відіграє рівень соціальної згуртованості, розвиток освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури та спорту та поширення практик екологічної стійкості [14]. Вважаємо, що до цієї групи слід віднести також чинники, які характеризують наявність та доступність до них сільського населення, забезпеченість їх кваліфікованими кадрами та матеріально-технічними ресурсами, використання технологій енергозбереження, впровадження цифрових технологій. За таких умов досягається зростання ролі соціального капіталу, забезпечується екологічна безпека, що позитивно впливатиме на досягнення фінансової стійкості громади.

Чинники зовнішнього середовища, які впливають на фінансову стійкість громади та розвиток соціальної інфраструктури сільських територій, включають такі індикатори: бюджетні відносини, глобальні виклики, воєнний стан в країні, стан фінансових ринків, бюджетні трансферти, дотації та субсидії та інші [15], які зумовлюють певні величини обсягів доходів та видатків бюджету громади.

Безперечно кожна група чинників має як позитивний, так і негативний вплив на фінансову стійкість територіальної громади, що вимагає налагодження система аналізування досліджуваного показника з оцінкою його впливу на результативні індикатори розвитку соціальної інфраструктури сільських територій.

Метою дослідження є проведення аналізу фінансової стійкості територіальних громад та визначення її впливу на розвиток об'єктів соціальної інфраструктури сільських територій та розроблення пропозицій щодо покращення фінансового забезпечення соціальної сфери.

Матеріал і методи. При проведенні дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи економічних досліджень, зокрема, системний підхід − для вивчення зв'язків між фінансовою стійкістю громад та видатками на об'єкти соціальної інфраструктури; групування – для виявлення причинно-наслідкового зв'язку між фінансовою стійкістю громад та соціальними виплатами з місцевого бюджету; діалектичний та абстрактно-логічний − для здійснення теоретичних узагальнень, формування висновків.

Інформаційну базу дослідження становлять економічні огляди, монографії й науково-аналітичні статті вітчизняних та іноземних авторів, інформаційні матеріали оцінювання фінансової спроможності територіальних громад за підсумками 2023 року, особисті розроблення, дослідження та результати особистих спостережень автора.

Результати дослідження та обговорення. Зазначимо, що джерелами фінансування соціальних послуг є кошти державного бюджету, які направляються до суб'єктів, що перебувають у державній власності та підпорядковані центральним органам виконавчої влади через надання відповідних субвенцій місцевому бюджету; кошти місцевих бюджетів: надання базових соціальних послуг для жителів відповідної громади; за кошти органу місцевого самоврядування можуть передбачатися надання соціальних послуги мешканцям громади на основі диференційованої плати за послугу отримувача соціальних послуг залежно від його доходу; кошти отримувача соціальних послуг або третіх осіб; залучені кошти з інших джерел, кошти благодійників, меценатів та інших суб'єктів [16].

Встановлено, що у науковій літературі поняття «фінансова стійкість громад» розглядається як «…здатність до ефективного залучення і використання з різних джерел фінансових ресурсів щодо виконання своїх функцій / завдань справляти ефективний вплив на її соціально-економічний розвиток» [17, с. 60]: «…достатність її доходів для забезпечення поточних і перспективних витрат із урахуванням потенціалу розвитку або здатності щодо відновлення позитивних тенденцій, параметрів і фінансово-економічних показників задля проблемних та депресивних територіальних громад» [18, с.120]; «…здатність забезпечити належний рівень надання послуг, передусім у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, житлово-комунального господарства з урахуванням кадрових ресурсів, фінансово-

го забезпечення та розвитку інфраструктури певної адміністративно-територіальної одиниці [19, с.809]. Узагальнюючи вище наведені дефініції поняття «фінансова стійкість громад» дійшли до висновку про те, що авторами розкрито комплексно її сутність, однак поділяємо думку розгляду її спроможності позитивно впливати на розвиток соціальної інфраструктури населених пунктів, які входять до складу громади. Саме тому нами проведено дослідження на виявлення впливу громади залежно від рівня фінансової стійкості на розвиток об'єктів соціальної інфраструктури з метою пошуку напрямів його посилення.

Вважаємо, що фінансова спроможність громад є досить важливою щодо забезпечення розвитку та модернізації об'єктів соціальної інфраструктури та підвищення якості життєдіяльності жителів сільських територій. Досягнення зазначених цілей залежить від дієвості місцевого самоврядування щодо формування фінансового потенціалу громади, що вимагає раціонального поєднання інструментів публічного управління та інструментів фінансового менеджменту. Водночас у ситуації втрати фінансової стійкості виникає необхідність використання інструментів антикризового менеджменту з метою відновлення фінансової рівноваги громади.

Проведемо комплексне дослідження фінансової спроможності ТГ щодо забезпечення розвитку соціальної інфраструктури показників виконання місцевих бюджетів за 2023 р. [20]. Із цією метою територіальні громади України було розподілено за областями залежно від рівня фінансової спроможності, що дало змогу встановити особливості фінансового забезпечення громад в тих областях, де відбувалися бойові дії та в тих, де не проходили (табл. 1).

Наведені результати розрахунків у таблиці 1 свідчать, що 495 ТГ (або 34,4 %) мають високий рівень фінансової спроможності, 314 (21,8 %) – оптимальний, 200 (13,9 %) – задовільний, 247 (17,2 %) – низький, а 182 ТГ (12,6 %) – критичний. Водночас виявлено цікаву тенденцію: високу фінансову стійкість забезпечили 38 % ТГ, у яких бойові дії не проходили та 21 % громад, на території яких відбувалися бої. Можна припустити, що фінансово стійкими є громади, які на початку війни були окупованими, та вже незабаром звільнені від російського загарбника (наприклад, Київська область).

Особливу увагу слід приділити громадам, які мають незадовільну та критичну фінансову стійкість, що характеризує їх неспроможність забезпечувати розвиток соціальної сфери. Так, найбільшу кількість громад із низьким рівнем фінансового забезпечення виявлено у Житомирській – 17 ТГ (6,8 % від загальної кількості групи), Харківській – 15 (6,1 %), Тернопільській – 15 (6,1 %) та Вінницькій – 14 ТГ (5,7%). Це свідчить про те, що низька фінансова спроможність громад формується під впливом війни, оскільки до цієї групи ввійшло лише 16 % ТГ, у яких відбувалися воєнні дії. Подібну ситуацію спостерігаємо у групі громад із критичною фінансовою стійкістю, до якої ввійшли громади таких областей: Херсонської – 36 ТГ (19,8 %), Запорізької – 33 (18,1 %), Луганської – 18 (0,8 %), Закарпатської – 15 (8,2 %), Івано-Франківської – 14 (7,7 %) та Донецької області – 13 ТГ (7,1 %). Отже, до групи із критичною фінансовою стійкістю ввійшло 35 % громад із областей, які перебувають у зоні бойових дій. Однак складність фінансового забезпечення виявлено в Закарпатській області, у якій 69 % громад увійшли до групи із незадовільною та критичною фінансовою стійкістю, у Чернівецькій їх 61,5 %, Івано-Франківській – 51,6 %, Тернопільській – 40,0 %, а у Волинській – 37,0 %. Це є доказом незадовільної результативності управління органами місцевого самоврядування, що вимагає здійснення кардинальних змін у найближчій перспективі.

Отже, результати аналізу фінансової спроможності ТГ у розрізі областей, подані у таблиці 1, дають змогу визначити фінансування соціальної інфраструктури на основі величини видатків на фізкультуру, спорт та культуру. Безперечно, цим показником фінансову спроможність можна визначити лише частково, оскільки він охоплює не всі об'єкти соціальної сфери (зокрема, не враховуються дані про медицину й освіту). Одержані результати доводять, що ТГ адаптувалися до сучасних умов і в більшості спроможні забезпечити фінансування видатків на розвиток громади, підтримку ЗСУ, заходів з оборони громади, ВПО та подолання наслідків збройної агресії рф.

Дані про видатки ТГ на культуру, фізкультуру і спорт в розрахунку на 1 жителя у розрізі областей наведено на рисунку 1.

Як бачимо, найвищі видатки на культуру, фізкультуру і спорт на одного жителя у 2023 р. забезпечили громади Полтавської області – 669 грн, Київської – 546 грн, Сумської – 564 грн та Кіровоградської – 539 грн.

Таблиця 1 – **Розподіл територіальних громад України за областями та залежно від рівня фінансової спроможності у 2023 р.**

	Кількість ТГ	Частка наявного населення *, %	Частка у площі, %	Доходи загального фонду на 1 жителя, грн	Видатки загального фонду на 1 жителя, грн	Видатки на утримання апарату управління на 1 жителя, грн	Капітальні видатки на 1 жителя, грн	Рівень дотаційності бюджетників, %	Частка управлінських видатків, %	Частка бюджетних видатків на оплату праці, %	Частка капітальних видатків бюджету, %	Частка трансфертів у дохідній частині бюджету, %	Частка місцевих податків і зборів у дохідній частині загального фонду бюджету без трансфертів, %	Видатки на культуру і спорт на1 жителя, грн
Вінницька	63	111,2	188,6	9232	10605	1386	1689	15,4	20,9	68,2	12,6	37,7	31,2	507
Волинська	54	75,3	144,2	8253	11226	1278	1586	24,2	25,2	71,0	10,4	49,4	26,4	465
Дніпропетровська	86	228,9	226,7	13411	13593	1972	5085	9,5	21,4	63,3	19,4	31,6	35,2	462
Донецька	46	132,4	128,2	5205	5157	1715	3012	33,1	88,6	67,9	17,8	56,5	23,8	183
Житомирська	66	87,1	211,0	10359	11481	1858	2314	13,5	25,2	68,9	13,8	38,1	30,4	446
Закарпатська	64	92,0	91,8	7275	10956	1473	1566	32,9	36,3	75,1	11,0	55,3	27,0	289
Запорізька	67	120,8	193,2	6507	8099	1209	1175	56,8	105,6	84,6	11,2	74,7	26,6	304
Ів.-Франківська	62	100,0	100,0	7209	10393	1481	1601	30,0	34,4	73,8	11,3	52,9	30,7	531
Київська	69	132,3	181,7	13321	13858	2203	4553	0,3	16,9	56,3	19,5	25,6	28,3	646
Кіровоградська	49	66,7	174,5	9530	11245	2003	1351	9,3	22,2	66,6	9,6	30,2	38,9	539
Луганська	26	47,5	130,7	1681	2423	950	481	73,6	258,1	85,3	15,3	86,3	20,4	60
Львівська	73	183,2	156,5	11261	12410	1468	2970	15,5	22,2	67,9	18,2	38,1	28,7	531
Миколаївська	52	80,5	170,6	9406	10632	1777	2026	17,2	26,3	66,8	13,6	41,1	35,1	533
Одеська	91	173,6	237,0	10117	10416	1802	3023	16,4	22,8	64,9	16,7	38,2	45,8	436
Полтавська	60	100,2	203,9	11952	12365	2187	3124	4,4	20,1	60,5	15,0	26,8	32,0	669
Рівненська	64	84,3	143,2	7837	11264	1452	892	21,0	28,1	71,8	6,5	49,9	26,1	491
Сумська	51	76,5	169,3	8544	10271	1938	2528	11,4	23,9	62,6	15,6	30,9	30,7	564
Тернопільська	55	75,2	98,8	7358	10192	1372	1068	23,9	26,9	69,8	8,8	44,3	29,6	493
Харківська	56	191,8	223,5	8482	9258	1689	2985	28,8	36,6	63,9	23,8	50,4	32,6	379
Херсонська	49	74,4	188,0	2275	5307	1129	812	67,3	111,5	87,1	8,0	81,0	23,9	170
Хмельницька	60	90,8	147,1	9065	11172	1566	1601	16,7	24,6	69,4	11,4	38,5	31,0	513
Черкаська	66	86,0	148,7	10318	11049	1814	2064	12,1	22,3	64,1	14,4	31,7	33,2	513
Чернівецька	52	65,6	58,0	6523	9663	1252	1111	37,4	37,9	77,4	9,5	59,4	30,8	293
Чернігівська	57	70,6	226,5	9430	10332	1929	2869	13,2	24,5	66,2	17,2	34,5	29,2	493
Усього по країні	1438	2546,9	3941,7	9111	10491	1648	2282	22,3	38,5	69,1	14,0	44,3	31,0	446

Джерело: розраховано автором.

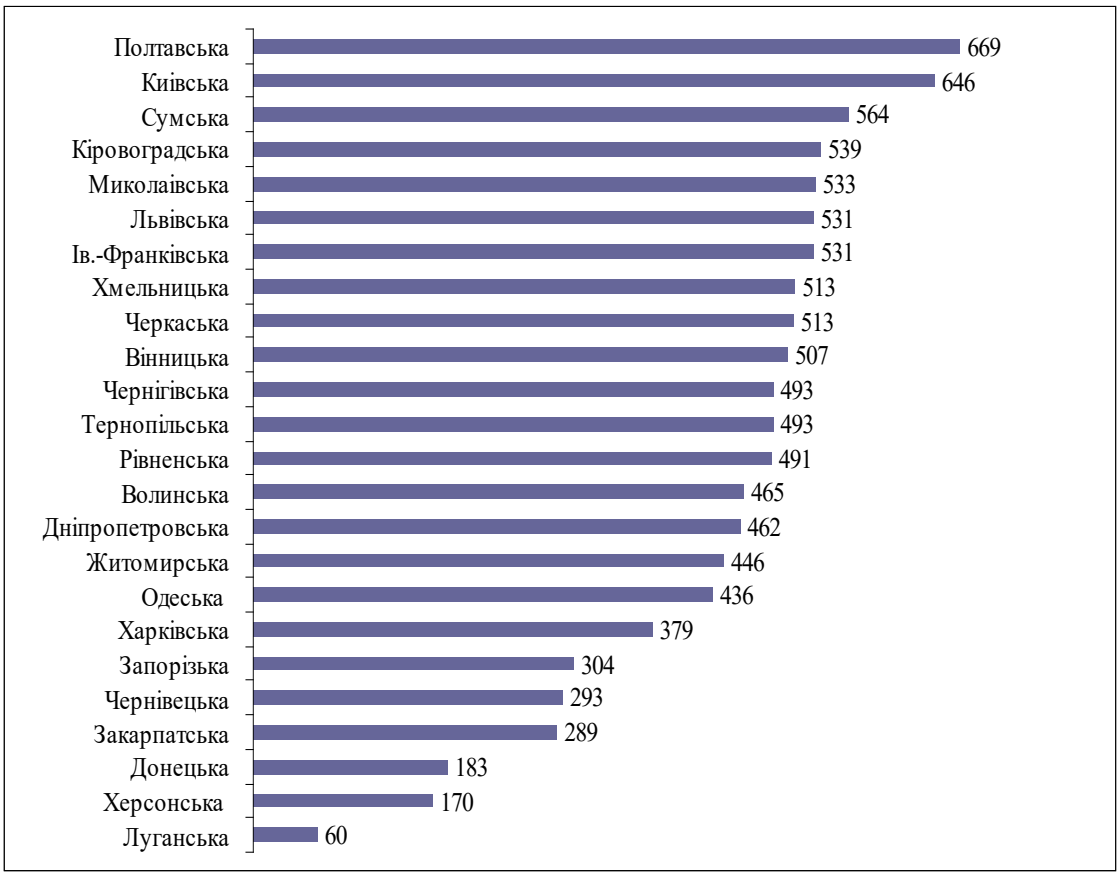

Рис. 1. **Рейтинг областей України за видатками на культуру, фізкультуру і спорт на одного жителя за підсумками 2023 р., грн.**

Джерело: побудовано автором.

У частково окупованих областях видатки на одного жителя були найнижчими: у Луганській області – лише 60 грн, Херсонській – 170 грн, Донецькій – 183 грн, а у Запорізькій – 304 грн, що цілком логічно, оскільки забезпечення повноцінного функціонування громад у таких умовах є практично неможливим. Однак низькими видатками в зазначений період характеризувалися і громади Закарпатської та Чернівецької областей, що обмежує розвиток соціальної інфраструктури цих територій.

Очевидно, що аналіз виконання бюджетів громад характеризує соціально-економічний стан території, потенціал для розвитку. Достатність фінансового забезпечення бюджетів громад є ознакою їх спроможності надавати більш широкий перелік послуг жителям, здійснювати фінансування соціальних та інфраструктурних об'єктів, програми місцевого розвитку. За результатами проведених розрахунків автором запропоновано узагальнене оцінювання фінансової спроможності територіальних громад за рівнями спроможності: високий, оптимальний, задовільний, низький, критичний (рис. 2).

Наведені дані свідчать, що громади групи з високою фінансовою стійкістю у 2023 р. забезпечували в середньому 12184 грн доходів загального фонду на одного жителя та 12291 грн видатків, із яких 515 грн (або 4,2 %) випадають на культуру, фізкультуру та спорт. Вважаємо, що видатки на соціальну сферу навіть у фінансово стійких громадах є недостатніми для їх повноцінного функціонування та розвитку. Очевидно, що у групах громад із низькою та критичною фінансовою спроможністю спостерігається значне відставання щодо доходів загального фонду на одного жителя – на 74,6 та 87,5 % порівняно із громадами з високою фінансовою спроможністю. Подібну тенденцію спостерігаємо із величиною видатків – величини видатків – відставання на 43,7 та 56,6 %, зокрема видатків на культуру, фізкультуру та спорт 52,1 та 66,8 % порівняно із першою групою громад. Отже, основним завданням для органів місцевого

самоврядування є пошук джерел формування доходів до бюджету громади.

З метою дослідження особливостей формування громадами виплат на культуру, фізкультуру та спорт на одного жителя нами проведено їх групування, результати якого подано у таблиці 2.

Згідно з наведеними у таблиці 2 даними, найвищі видатки на культуру, фізкультуру і спорт на 1 жителя 1320 грн забезпечують ТГ сьомої групи, яка мала високі доходи до загального фонду на одного жителя – 17971 грн, що дає їм можливість забезпечити видатки на одного жителя у розмірі 17467 грн. Зазначимо, що у цієї групи високими є видатки на утримання апарату управління на 1 жителя – 3159 грн, тож можна зробити висновок, що мотивація результативності органів місцевого самоврядування досягається вищою оплатою праці. Окрім того, у цій групі спостерігається найвище значення капітальних видатків на одного жителя – 6772 грн, або 38,8 % загального обсягу видатків. Це свідчить про те, що громада здійснює фінансове забезпечення капітальних вкладень виробничого і невиробничого призначення.

Якщо розглядати першу та другу групи громад, де частка місцевих податків і зборів у дохідній частині загального фонду бюджету без трансфертів становила 7,1 % та 16,5 %, то вони забезпечують соціальні видатки в обсязі 264 та 461 грн, відповідно. Саме тому для цих громад необхідно здійснити пошук резервів задля підтримки підприємницької ініціативи у наданні соціальних послуг та розвитку сімейних фермерських господарств.

За результатами проведеного аналізу можна зробити висновок про те, що фінансова спроможність громади забезпечує інвестиційну привабливість її території в частині розвитку соціальної інфраструктури, що сприяє підвищенню благоустрою її об'єктів, збільшенню чисельності наданих послуг та їх доступності, скороченню рівня безробіття, зростанню якості життя населення. В перспективі це зумовить позитивні зміни в демографічній ситуації громади, обсягах виробленої продукції та наданих послуг тощо.

Важливо розглянути, як саме місцеві податки і збори (обов'язкові платежі) впливають на формування доходів загального фонду громад (табл. 3).

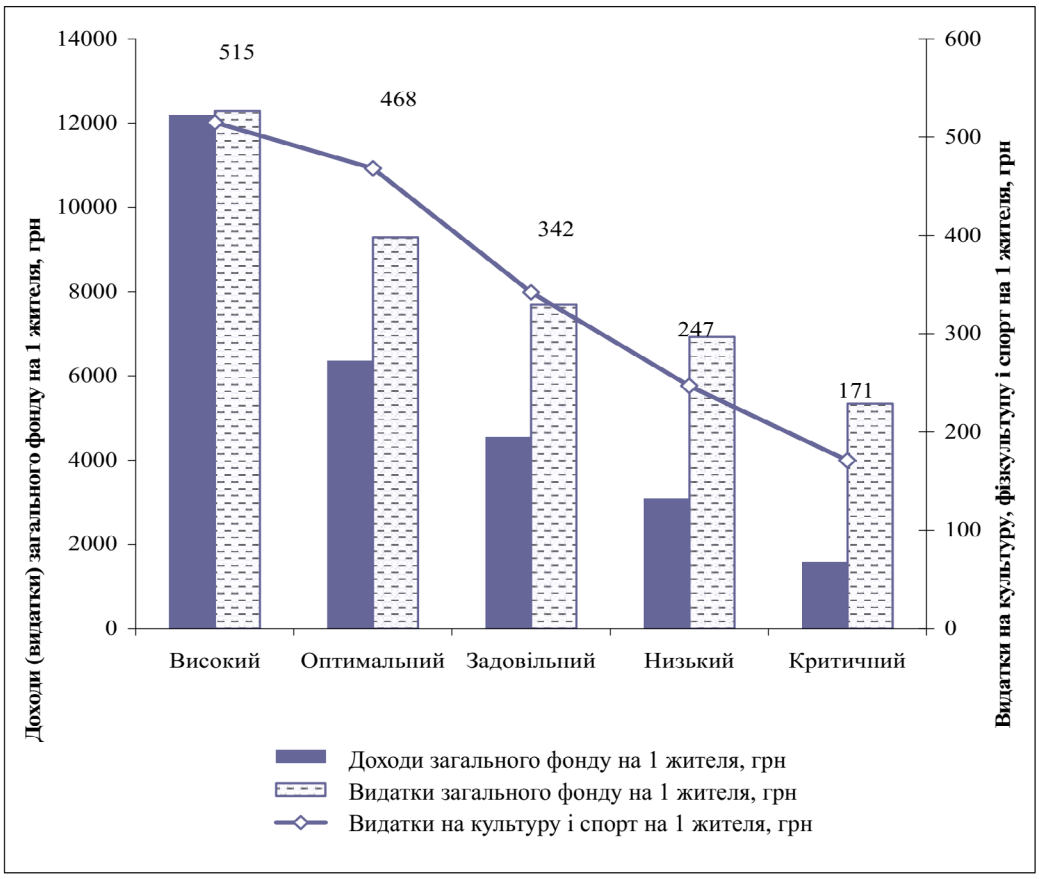

Рис. 2. **Розподіл територіальних громад України за рівнем фінансової спроможності у 2023 р.**

Джерело: побудовано автором.

Таблиця 2 – **Групування територіальних громад України за часткою місцевих податків і зборів у дохідній частині загального фонду бюджету без трансфертів у 2023 р., %**

Групи за часткою місцевих податків і зборів у дохідній частині загального фонду бюджету без трансфертів, %	Кількість ТГ	Частка місцевих податків і зборів у дохідній частині загального фонду бюджету без трансфертів, %	Частка населення, %	Частка у площі, %	Доходи загального фонду на 1 жителя, грн	Видатки загального фонду на 1 жителя, грн	Видатки на утримання апарату управління на 1 жителя, грн	Капітальні видатки на 1 жителя, грн	Рівень дотаційності бюджетників, %	Частка управлінських видатків, %	Частка бюджетних видатків на оплату праці, %	Частка капітальних видатків бюджету, %	Частка трансфертів у дохідній частині бюджету, %	Видатки на культуру, фізкультуру і спорт на 1 жителя, грн
До 10	64	7,1	6,1	4,1	9635	8901	1624	8460	6,0	45,1	56,5	27,0	35,6	264
10,1–20	235	16,5	19,4	15,8	9688	10655	1690	3181	13,4	44,4	63,9	17,6	38,1	461
20,1–30	432	25,6	45,5	33,4	9532	10705	1452	1831	21,8	36,2	70,1	13,1	43,8	446
30,1–40	416	35,0	18,7	27,8	7625	10187	1618	1527	27,1	37,9	72,0	11,8	48,0	474
40,1–50	196	45,1	7,9	12,6	8254	10614	1796	1459	28,1	38,9	71,5	11,6	47,7	456
50,1–60	63	54,9	1,7	4,3	9429	11290	2145	2384	25,8	34,0	70,3	13,4	45,0	513
Понад 60	32	70,3	0,6	1,9	9761	10754	2545	4071	24,1	26,9	61,5	18,0	41,3	620
По Україні	1438	31,0	100,0	100,0	9111	10491	1648	2282	22,3	38,5	69,1	14,0	44,3	446

Джерело: розраховано автором.

Таблиця 3 – **Групування територіальних громад України за часткою місцевих податків і зборів у дохідній частині загального фонду бюджету без трансфертів у 2023 р., %**

Групи за часткою місцевих податків і зборів у дохідній частині загального фонду бюджету без трансфертів, %	Кількість ТГ	Частка місцевих податків і зборів у дохідній частині загального фонду бюджету без трансфертів, %	Частка населення, %	Частка у площі, %	Доходи загального фонду на 1 жителя, грн	Видатки загального фонду на 1 жителя, грн	Видатки на утримання апарату управління на 1 жителя, грн	Капітальні видатки на 1 жителя, грн	Рівень дотаційності бюджетників, %	Частка управлінських видатків, %	Частка бюджетних видатків на оплату праці, %	Частка капітальних видатків бюджету, %	Частка трансфертів у дохідній частині бюджету, %	Видатки на культуру, фізкультуру і спорт на 1 жителя, грн
До 10	64	7,1	6,1	4,1	9635	8901	1624	8460	6,0	45,1	56,5	27,0	35,6	264
10,1–20	235	16,5	19,4	15,8	9688	10655	1690	3181	13,4	44,4	63,9	17,6	38,1	461
20,1–30	432	25,6	45,5	33,4	9532	10705	1452	1831	21,8	36,2	70,1	13,1	43,8	446
30,1–40	416	35,0	18,7	27,8	7625	10187	1618	1527	27,1	37,9	72,0	11,8	48,0	474
40,1–50	196	45,1	7,9	12,6	8254	10614	1796	1459	28,1	38,9	71,5	11,6	47,7	456
50,1–60	63	54,9	1,7	4,3	9429	11290	2145	2384	25,8	34,0	70,3	13,4	45,0	513
Понад 60	32	70,3	0,6	1,9	9761	10754	2545	4071	24,1	26,9	61,5	18,0	41,3	620
По Україні	1438	31,0	100,0	100,0	9111	10491	1648	2282	22,3	38,5	69,1	14,0	44,3	446

Джерело: розраховано автором.

До числа місцевих податків і зборів, згідно з національним законодавством, належать податок на майно (податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, земельний податок, транспортний податок), єдиний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір.

Дані таблиці 3 свідчать про те, що найвищі (понад 70,3 %) місцеві податки і збори у дохідній частині загального фонду бюджету без трансфертів - у громад сьомої групи. Громади цієї групи забезпечили найвищий обсяг виплат на культуру, фізкультуру і спорт на одного жителя – 620 грн. Основне джерело формування доходів бюджету громади забезпечується за рахунок активізації підприємницької діяльності, що має розглядатися органами місцевого самоврядування як одне з основних завдань забезпечення життєдіяльності жителів сільських територій.

Якщо розглядати першу та другу групи громад, де частка місцевих податків і зборів у дохідній частині загального фонду бюджету без трансфертів становила 7,1 % та 16,5 %, то вони забезпечують соціальні видатки в обсязі 264 та 461 грн, відповідно. Саме тому для цих громад необхідно здійснити пошук резервів задля підтримки підприємницької ініціативи у наданні соціальних послуг та розвитку сімейних фермерських господарств.

За результатами проведеного аналізу можна зробити висновок, що фінансова спроможність громади забезпечує інвестиційну привабливість її території в частині розвитку соціальної інфраструктури, що сприяє підвищенню благоустрою її об'єктів, збільшенню чисельності наданих послуг та їх доступності, скороченню рівня безробіття, зростанню якості життя населення. В перспективі це зумовить позитивні зміни в демографічній ситуації громади, обсягах виробленої продукції та наданих послуг тощо.

Розглянемо розподіл ТГ за величиною виплат загального фонду на культуру, фізкультуру та спорт у розрізі областей (рис. 3).

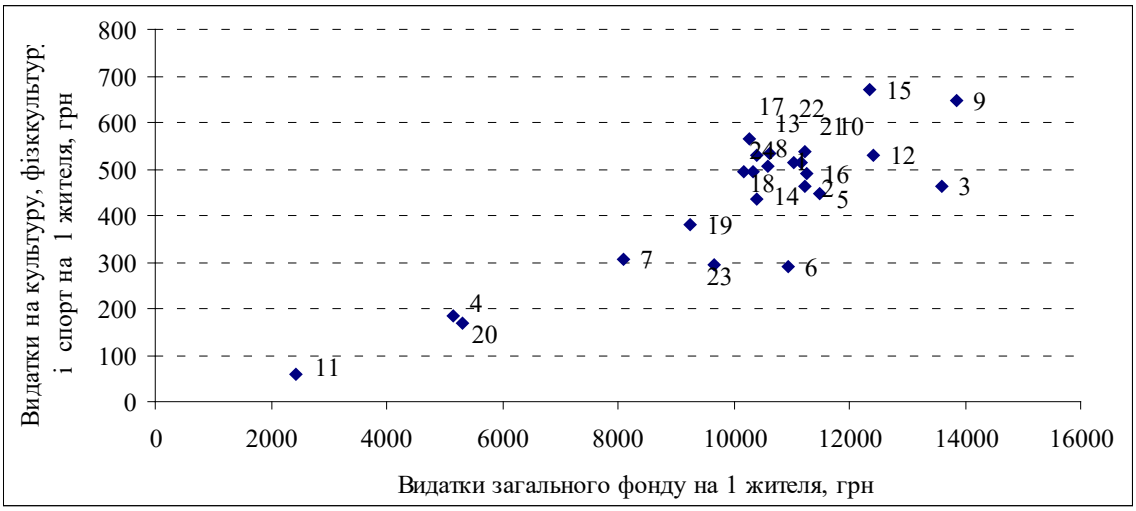

Області	Видатки загального фонду на 1 жителя	Видатки на культуру, фізкультуру і спорт на 1 жителя
Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська, Херсонська, Чернівецька	низький	низький
Закарпатська	високий	низький
Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська	високий	високий

Рис. 3. **Розподіл територіальних громад України за видатками загального фонду на культуру, фізкультуру та спорт на 1 жителя у 2023 р., грн.**

Джерело: побудовано автором.

Наведені на рисунку 3 дані демонструють парадоксальну ситуацію у ТГ Закарпатської області, де спостерігається високий рівень виплат загального фонду на 1 жителя, однак соціальні виплати є низькими, що вимагає критичного перегляду місцевим самоврядуванням ситуації в бік зміни цієї тенденції. В частково окупованих та прифронтових областях, а також у Чернівецькій, спостерігаються низькі виплати загального фонду на 1 жителя та, відповідно, найнижчі обсяги видатків на культуру, фізкультуру та спорт, що пояснюється об'єктивними причинами настання такої ситуації. В інших областях виплати на культуру, фізкультуру та спорт є досить високими.

Отже, методом групування встановлено вплив факторів, а саме: доходи загального фонду; видатки загального фонду; видатки на утримання апарату управління; капітальні видатки на жителя; рівень дотаційності бюджетів; частка управлінських видатків; частка бюджетних видатків на оплату праці; частка капітальних видатків бюджету; частка трансфертів у дохідній частині бюджету; частка місцевих податків і зборів у дохідній частині загального фонду бюджету без трансфертів на видатки на культуру, фізкультуру і спорт на одного жителя.

Отже, результати групування довели, що фінансово стійкі територіальні громади забезпечують вищу величину видатків на утримання об’єктів соціальної інфраструктури територіальних громад. Це дозволяє зробити висновок про те, що основним інструментом досягнення стратегічних показників розвитку соціальної інфраструктури сільських територій є фінансова стійкість громади.

Висновки. Обґрунтовано, що досягти мобілізації ендогенних джерел розвитку соціальної інфраструктури в сільській місцевості неможливо через недостатнє фінансове та кадрове забезпечення; відсутність скоординованих дій суб'єктів, які спроможні вплинути на розвиток сільської соціальної інфраструктури; недостатність у місцевого самоврядування дієвих інструментів для забезпечення впливу соціально відповідальних представників бізнес-спільнот. Фінансова стійкість територіальних громад є основою розвитку соціальної інфраструктури сільських територій, що підтверджено результатами групування громад.

Виявлено, що 495 ТГ країни (або 34,4 % від загальної їх кількості) мають високий рівень фінансової стійкості, 314 ТГ (21,8 %) – оптимальний, 200 (13,9 %) – задовільний, 247 (17,2 %) – низький, а 182 ТГ (12,6 %) – критичний рівень стійкості. Цікавим є той факт, що на територіях 38 % ТГ з високою фінансовою стійкістю не проходили бойові дії, а на території 21 % громад вони відбувалися.

До групи ТГ, що мають критичну фінансову стійкість, належать 35 % громад із областей, які перебувають у зоні бойових дій. Складність фінансового забезпечення виявлена і в Закарпатській області, де 69 % громад увійшли до групи із незадовільною та критичною фінансовою стійкістю, в Чернівецькій області таких ТГ 61,5 %, Івано-Франківській – 51,6 %, Тернопільській – 40 %, а у Волинській – 37 %. Це є доказом незадовільної роботи з управління органів місцевого самоврядування, що вимагає здійснення кардинальних змін в найближчій перспективі.

Доведено, що більшість ТГ адаптувалися до сучасних умов і переважно мають фінансову спроможність для фінансування видатків на розвиток громади, підтримку ЗСУ, проведення заходів з оборони громади, підтримки ВПО та подолання наслідків збройної агресії рф. Найбільше коштів на культуру, фізкультуру і спорт у розрахунку на одного жителя у 2023 р. витрачали громади Полтавської області – 669 грн, Київської – 546, Сумської – 564 та Кіровоградської – 539 грн. Водночас у частково окупованих областях видатки за цією статтею були найнижчими, що цілком логічно, оскільки забезпечення повноцінного функціонування громад там є практично неможливим. Однак низькі видатки на культуру, фізкультуру і спорт характерні і для громад Закарпатської, Чернівецької областей, що обмежує розвиток соціальної інфраструктури цих територій.

Найвищими видатками на культуру, фізкультуру і спорт на одного жителя, а саме 1320 грн, відзначилися ТГ сьомої групи, які також забезпечили високі видатки на утримання апарату управління на 1 жителя – 3159 грн, що свідчить про мотивацію результативності органів місцевого самоврядування. Водночас перша та друга групи ТГ забезпечили у 2023 р. виплати на культуру, фізкультуру та спорт на одного жителя лише у обсязі, відповідно, 45 та 161 грн, що становить 3,4 та 12,2 % аналогічного показника першої групи громад. Отже, у проблемних громадах соціальна інфраструктура перебуває у критичному стані, можливості повноцінного її функціонування та оновлення відсутні, що вимагає використання такими ТГ інструментів антикризового менеджменту та передбачає запровадження дієвої державної та регіональної підтримки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Пасєка І., Кінаш І. Втрати соціальної інфраструктури України під впливом війни. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 2024. *330*(3). С. 323-329. URL: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-330-49

2. Гончаренко І. Соціальна інфраструктура сільських територій регіону в контексті запровадження стратегії смарт-спеціалізації. Інноваційна економіка, 2024. № 3. С. 200-207. URL: https://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/1296

3. Беновська Л. Соціальна інфраструктура територіальних громад: інтереси стейкхолдерів. Галицький економічний вісник. 2021. No. 69 (2). С. 14–23. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.02.014

4. Стійкість громад: проблеми та рішення у прогнозуванні та реагуванні на кризи та загрози, спричинені повномасштабною війною. Звіт про дослідження. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/KSE-Institute-zvit-izdoslidzhennya-Stii--kist-gromad.-Hanns-Final.pdf

5. Рєзнікова О., Войтовський К., Лепіхов А. Організація системи забезпечення національної стійкості на регіональному і місцевому рівнях. Київ: НІСД. 2021. 140 с. URL: https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2021.08

6. Височин А., Височин Д., Щербак І. Аналіз ризиків і вразливостей у фінансовій стійкості територіальних громад. *Економіка та суспільство*, 2024. Вип.(63). URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-32

7. Герасимчук В. Теоретичні аспекти розвитку сільських територій в Україні: проблеми та шляхи вирішення. *Економіка та суспільство*, 2022. Вип. (45). URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-88

8. Парубець О., Дуброва Ю. Реформування механізму забезпечення фінансової безпеки територіальних громад України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, 2024. (67). URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-163

9. Мунько А. Ю. Політика фінансової безпеки територіальних громад: розробка, реалізація, оцінювання. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування.* 2022. No 1. С. 66-72. DOI: https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.1.9

10. Східницька Г. В., Шматковська Т. О., Хірівський, Р. П. Фінансова безпека територіальних громад в умовах децентралізації під час дії військового стану. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. Вип (7). URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.14679278

11. Грубляк О., Жаворонок А. Особливості фінансування соціальних послуг в умовах децентралізації. Наукові інновації та передові технології. 2024. No. 2 (30). С. 783–795. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14(28)

12. Шубалий О. М., Гриник І. С. Аналіз поведінки територіальних громад регіону в умовах війни щодо фінансового забезпечення сталого розвитку. Економічні науки. Серія: Регіональна економіка. 2023. No. 20 Вип (79). С. 244-250. DOI: https://doi.org/10.36910/2707-6296-2023-20(79)-30

13. Головашенко Ю. Інформаційно-аналітичне забезпечення оцінювання сталого розвитку соціальної інфраструктури сільських територій. *Сталий розвиток економіки.* 2024. Вип. 4 (51). С. 267–275. DOI: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-38

14. Химинець В. В., Головка А. А., Жаліло Я. А. Економічні засади сприяння згуртованості громад: аналіт. доп. Київ: НІСД, 2022. 52 с. DOI: https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep.2022.08

15. Фаринович І., Волошин О. Аналіз ефективності виконання бюджетів територіальних громад в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, 2024. Вип. (68). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-129

16. Грубляк О., Жаворонок А. Особливості фінансування соціальних послуг в умовах децентралізації. Наукові інновації та передові технології. 2024. No 2 (30). С. 783–795. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14(28)

17. Джегур Г. В. Фінансова спроможність громад: особливості в умовах сучасних викликів. *Публічне урядування*, 2024. Вип. (40). С.58-71. URL: https://doi.org/10.32689/2617-2224-2024-3(40)-8

18. Крайник О., Федорчак О. Фінансування розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2022. Том 2 (43). С. 118–125. DOI: https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.43.2022.3558

19. Осадчук Н. В. Оцінка рівня фінансової спроможності територіальних громад: методичні підходи. Наукові перспективи. 2024. No 2(44). С. 797–810. DOI: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2(44)-797-810

20. Казюк Я., Венцель В., Герасимчук І. Оцінка фінансової спроможності територіальних громад за підсумками 2023 року. URL: https://decentralization.ua/news/17881

REFERENCES

1. Pasieka, I., Kinash, I. (2024). Vtraty sotsialnoi infrastruktury Ukrainy pid vplyvom viiny [Waste of social infrastructure of Ukraine due to the influx of war]. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2024. Vol. 330(3). 323-329 pp. Available at: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-330-49

2. Honcharenko, I. (2024). Sotsialna infrastruktura silskykh terytorii rehionu v konteksti zaprovadzhennia stratehii smart-spetsializatsii [Social infrastructure of rural territories of the region in the context of promoting a smart specialization strategy]. Innovatsiina ekonomika [Innovative Economics]. No. 3. 200-207 pp. Available at: https://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/1296

3. Benovska, L. (2021). Sotsialna infrastruktura terytorialnykh hromad: interesy steikkholderiv

[Social infrastructure of territorial communities: interests of stakeholders]. Halytskyi ekonomichnyi visnyk [Galician Economic Newsletter]. No. 69 (2). 14–23 p. DOI: https://doi.org/10.33108/galician-visnyk_tntu2021.02.014

4. Stiikist hromad: problemy ta rishennia u prohnozuvanni ta reahuvanni na kryzy ta zahrozy, sprychyneni povnomasshtabnoiu viinoiu. Zvit pro doslidzhennia. [Resilience of communities: problems and solutions to forecasts and responses to crises and threats caused by a full-scale war. This is about investigation]. Available at: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/KSE-Institute-zvit-iz-doslidzhennya-Stii--kist-gromad.-Hanns-Final.pdf

5. Rieznikova, O., Voitovskyi, K., Lepikhov, A. (2021). Orhanizatsiia systemy zabezpechennia natsionalnoi stiikosti na rehionalnomu i mistsevomu rivniakh [Organization of a system for ensuring national stability at the regional and local levels]. Kyiv: NISD. 140 p. Available at: https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2021.08

6. Vysochyn, A., Vysochyn, D., Shcherbak, I. (2024). Analiz ryzykiv i vrazlyvostei u finansovii stiikosti terytorialnykh hromad [Analysis of risks and impacts on the financial stability of territorial communities]. Ekonomika ta suspilstvo [Economy and marriage]. Vol. (63). Available at: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-32

7. Herasymchuk, V. (2022). Teoretychni aspekty rozvytku silskykh terytorii v Ukraini: problemy ta shliakhy vyrishennia [Theoretical aspects of the development of rural territories in Ukraine: problems and directions]. Ekonomika ta suspilstvo [Economy and marriage]. Vol. (45). Available at: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-88

8. Parubets, O., Dubrova, Yu. (2024). Reformuvannia mekhanizmu zabezpechennia finansovoi bezpeky terytorialnykh hromad Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Reforming the mechanism for ensuring financial security of the territorial communities of Ukraine in the minds of the military camp]. Ekonomika ta suspilstvo [Economics and marriage]. Vol. 67. Available at: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-163

9. Munko, A. Yu. (2022). Polityka finansovoi bezpeky terytorialnykh hromad: rozrobka, realizatsiia, otsiniuvannia [Policy of financial security of territorial communities: development, implementation, evaluation]. Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriia: Publichne upravlinnia ta administruvannia [Tavria Scientific Newsletter. Series: Public management and administration]. No 1. 66-72 pp. DOI: https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.1.9

10. Skhidnytska, H. V., Shmatkovska, T. O., Khirivskyi, R. P. (2025). Finansova bezpeka terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii pid chas dii viiskovoho stanu [Financial security of territorial communities in the minds of decentralization during the military period]. Aktualni pytannia ekonomichnykh nauk [Current nutrition of economic sciences]. Vol. (7). Available at: https://doi.org/10.5281/zenodo.14679278

11. Hrubliak, O., Zhavoronok, A. (2024). Osoblyvosti finansuvannia sotsialnykh posluh v umovakh detsentralizatsii [Features of the financing of social services in the minds of decentralization]. Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii [Scientific innovations and advanced technologies]. 2024. No. 2 (30). 783–795 pp. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14(28)

12. Shubalyi, O. M., Hrynyk, I. S. (2023). Analiz povedinky terytorialnykh hromad rehionu v umovakh viiny shchodo finansovoho zabezpechennia staloho rozvytku [Analysis of the behavior of territorial communities in the region in the minds of the war before financial security began to develop]. Ekonomichni nauky. Seriia: Rehionalna ekonomika [Economic sciences. Series: Regional economics]. No. 20, Vol. (79). 244-250 pp. DOI: https://doi.org/10.36910/2707-6296-2023-20(79)-30

13. Golovashenko, Yu. (2024). Informatsiino-analitychne zabezpechennia otsiniuvannia staloho rozvytku sotsialnoi infrastruktury silskykh terytorii [Information and analytical support for assessing the sustainable development of social infrastructure in rural areas]. Stalyi rozvytok ekonomiky [Sustainable development of the economy]. Vol. 4 (51). 267–275 pp. DOI: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-38

14. Khymynets, V. V., Holovka, A. A., Zhalilo, Ya. A. (2022). Ekonomichni zasady spryiannia zghurtovanosti hromad: analit. dop. [Economic principles of promoting community cohesion: analytical supplement]. Kyiv: NISD, 52 p. DOI: https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep.2022.08

15. Farynovych, I., Voloshyn, O. (2024). Analiz efektyvnosti vykonannia biudzhetiv terytorialnykh hromad v umovakh voiennoho stanu [Analysis of the effectiveness of the implementation of budgets of territorial communities under martial law]. Ekonomika ta suspilstvo [Economy and society]. Vol. (68). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-129

16. Hrubliak, O., Zhavoronok, A. (2024). Osoblyvosti finansuvannia sotsialnykh posluh v umovakh detsentralizatsii [Peculiarities of financing social services in the context of decentralization]. Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii [Scientific innovations and advanced technologies]. No 2 (30). 783–795 pp. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14(28)

17. Dzhehur, H. V. (2024). Finansova spromozhnist hromad: osoblyvosti v umovakh suchasnykh vyklykiv [Financial capacity of communities: peculiarities in the context of modern challenges]. Publichne uriaduvannia [Public governance]. Vol. (40). 58-71 pp. Available at: https://doi.org/10.32689/2617-2224-2024-3(40)-8

18. Krainyk, O., Fedorchak, O. (2022). Finansuvannia rozvytku terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii [Financing the development of territorial communities in the context of decentralization]. Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky [Financial and credit activities: problems of theory and practice]. Vol. 2 (43). 118–125 pp. DOI: https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.43.2022.3558

19. Osadchuk, N. V. (2024). Otsinka rivnia finansovoi spromozhnosti terytorialnykh hromad: metodychni pidkhody [Assessment of the level of financial capacity of territorial communities: methodological approaches]. Naukovi perspektyvy [Scientific perspectives.] No. 2(44). 797–810 pp. DOI: https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-2(44)-797-810

20. Kaziuk, Ya., Ventsel, V., Herasymchuk, I. (2023) Otsinka finansovoi spromozhnosti terytorialnykh hromad za pidsumkamy 2023 roku [Assessment of the financial capacity of territorial communities by the results of 2023]. Available at: https://decentralization.ua/news/17881

Financial stability of communities as the basis for the development of strong territories social infrastructure

GolovashenkoYu.

The article considers the impact of the financial stability of territorial communities on ensuring the stable functioning and development of social infrastructure in rural areas. The purpose of the study is to analyze the financial stability of territorial communities and determine its impact on the development of social infrastructure facilities in rural areas and develop proposals for improving the financial provision of the social sphere.

The concept of communities financial stability is generalized and the factors of the external and internal environment that influence it are highlighted. It is argued that the financial stability of communities should be considered in terms of the ability to influence the development of social infrastructure in settlements, on the basis of which the development and modernization of social infrastructure facilities and the improvement of life quality of rural areas residents are achieved.

It was found that 495 TCs of the country (or 34.4% of their total number) have a high level of financial stability, 314 TCs (21.8%) - optimal, 200 (13.9%) - satisfactory, 247 (17.2%) - low, and 182 TCs (12.6%) - critical level of stability. It was calculated that 38% of TCs with high financial stability did not experience military operations, and 21% of communities experienced them.

Communities with critical financial stability were identified, 35% of communities from regions located in the zone of military operations. It was found that the process of financial provision is difficult in the Zakarpattia region, where 69% of communities are in the group with unsatisfactory and critical financial stability, in Chernivtsi region there are 61.5% of such TCs, in Ivano-Frankivsk - 51.6%, in Ternopil - 40%, and in Volyn - 37%, which is evidence of the unsatisfactory work of local government bodies. It is proven that the majority of TCs have adapted to modern conditions and mostly have the financial capacity to finance expenses for community development, support for the Armed Forces of Ukraine, community defense measures, support for IDPs and overcoming the consequences of the armed aggression of the Russian Federation. It is calculated that high values of expenses for culture, physical education and sports per capita in 2023 communities of Poltava region spent UAH 669, Kyiv region spent UAH 546, Sumy region spent UAH 564 and Kirovohrad region spent UAH 539, which limits the development of social infrastructure of these territories. However, in partially occupied regions, expenditures under this article were the lowest, which is quite logical, since ensuring the full functioning of communities there is practically impossible.

It is proven that the highest expenditures on culture, physical education and sports per 1 inhabitant, namely UAH 1320, were noted by TCs of the seventh group, which also provided high expenditures on the maintenance of the management apparatus per 1 inhabitant - UAH 3159, which indicates the motivation of the effectiveness of local self-government bodies. At the same time, the first and second groups of TCs provided in 2023 payments for culture, physical education and sports per inhabitant only in the amount of 45 and 161 UAH, respectively, which is 3.4 and 12.2% of the similar indicator of the first group of communities. Thus, in problem communities, the social infrastructure is in a critical state, there are no possibilities for its full functioning and renewal, which requires the use of anti-crisis management tools by such TCs and involves the introduction of effective state and regional support.

Key words: financial sustainability, territorial communities, social infrastructure, budget expenditures and revenues, expenditures on culture, physical education and sports.

Copyright: Головашенко Ю.В. © This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

ORCID iD:
Головашенко Ю.В. https://orcid.org/0000-0001-7380-5879